

A RITMUS, MINT A KODÁLY- ÉS PETŐ MÓDSZER KÖZÖS ALKOTÓELEME

DR. FORRAI JUDIT Prof.

habil. (SE) DSc

E-mail: forraijud@gmail.com

DOI 10.23716/TT0.23.2020.04

Absztrakt:

A ritmus az élet alapja, mert jelen van sejteinkben, minden biológiai és pszichológiai funkcióinkban. Jelen előadásban két különböző oktatási és gyógyító területet választottam, hogy bemutassam a közös nevezőjüket, a ritmus alapján. Az egyik a Kodály módszerrel képzett gyermekek oktatása, a másik pedig a mozgásukban korlátozott gyermekek Pető módszerrel történő kezelése. Mindkét módszer magyar és világhírű, nagy eredményekkel. Nem véletlen, hogy egy időben dolgozták ki, látszólag egymástól függetlenül, de mégis szorosan kapcsolódnak a századfordulón kialakuló új tudományos, művészeti, pedagógiai reformok alapján. A ritmus, a mozgáselemek alapja lett a sportnak, a művészetnek és az életreform programnak. Az ének és a ritmus együttes pedagógiai hatását Kodály felismerte és kidolgozta, tudta ezeket a módszereket, és egyetértett azzal, hogy a mozgás segíti a ritmust. A Pető módszer szerint a konduktív pedagógia alapelvei egyedülálló technikái közé tartozik a ritmikus intendálás, feladatsorozat és a strukturált program. A konduktor szerepe a növendékek vezetése, segítése a későbbi önálló letre speciális tanítási stratégiákkal a gyerekek számára. A csoport beállításának fontossága és a motivációra gyakorolt hatás, valamint az egyes gyermekek önhatékonyaságának fejlesztése. Természetesen a két különböző célcsoport megközelítései különbözőek, de a pedagógiai módszer alapvető eszköze a ritmus azonos.

Kulcsszavak: ritmus, oktatás, Kodály-módszer, Pető konduktív pedagógia

---

Az élet ritmusa

A természet és benne az emberi élet alapja a mozgás és a ritmus, mely egyensúlyban levő rendszeregyüttes, jelen van sejteinkben, minden biológiai és pszichológiai funkcióinkban, a környezetünkben, az élő világban. A létezésének alapvető rendje a ritmus. Csak addig van élet, amíg mozgás van. Az életjelenségek legfőbb jellegzetessége a légzés, a keringés a crainosacralis

folyadék ritmikus mozgása, az agy, a hallás, látás stb. működését a hozzájuk elérő különböző frekvenciájú hullámok kapcsolják össze a természettel, a környezettel. A külvilág és az emberi szervezet mozgásának ismétlődéseit évezredek óta észlelik és magyarázzák. Az életet jelentő un. életenergia keletkezése, léte és megszűnése – vagy másképp a születés, fejlődés és halál pillanatának értelmezése minden kultúrát foglalkoztat. Az életet befolyásoló természeti vagy mesterséges rezgés, mint pl. a zenét nemcsak észlelték és észleljük, hanem a legkülönbözőbb módon felhasználják a mozgás és ritmus élményét, különböző érzelmek kiváltásában (nyugtatás, serkentés), fiziológiás folyamatok elősegítésében, relaxációban, gyógyításban, feszültségek oldásában, az agy, a lélek a képességek fejlesztésére, egyéni és csoportos felhasználásban. A szervezetünk a *mikrovilágunkban* a ritmus egy rendszert tart fenn, amely megegyezik a külvilág *makrovilág* rendszerével, így alakítva az egységes *kozmoszt*, amely állandó mozgásban van.¹

Cirkadian ritmus, vagy circadian clock – „óragének” határozzák meg az emberi szervezet működését, amelyek a legtöbb szervünkre és sejteinkre hatással van így élettani folyamatainkat alapjaiban befolyásolják – például az alvást, a táplálkozást, a hormonális aktivitást, a testhőmérsékletet, szervek működését is. Ezek a fiziológiai változások segítenek testünknek alkalmazkodni a környezet ciklikus-periodikus változásaihoz, legyen szó akár a nappal és az éjszaka, akár az évszakok, légköri események, hőmérséklet, fertőző ágensek periodikus váltakozásáról.

Egy kutatócsoport szerint már sejt szinten is kimutatható a napszakon belüli ritmus. Immunsejtjeink között különbséget lehet tenni az immunválasz erőssége között aszerint, hogy a nap mely pontjában következik be a reakció pl. a CD8T-sejtek „óragénje.”²

Tehát a szervezet működését jellemezi a ritmicitás, ciklicitás (biológiai ritmus). A kozmikus hatásra utal a fertőző betegségek fellépésének ritmusa, mely az éven belüli ismert ritmus mellett akár hosszú évtizedeket is magába foglaló periodikusság is lehet. Hét – tíz éves ritmusban erősödik fel például az influenza, vagy a vírusos meningitisz. A sejtek szintjén túl élettani vegetatív ritmusok pl. EEG, pulzus, szívverés, vérkeringés, izmok, bélmotilitás, stb. hormonális, szinten történő ritmus pl. a női ciklus, terhesség-trimester, szülés folyamata, az alvás és az ébrenlét, valamint az életkorok, betegségek

¹ KAMPIS et al. 2012

² NOBIS et al. 2019

jellegzetes ritmusa. A társadalmi-politikai mozgásoknak is megvan a maguk ritmusa, periodicitása.

Jelen írásban két különböző ritmus alapú személyiségfejlesztő, s egyben prevenciós, oktatási és gyógyító módszert választottam összehasonlításként, melyeknek egységes, közös alapja a mozgás és a tőle elválaszthatatlan ritmus.

E választás — a teljesség igénye nélkül — személyes indíttatás alapján történt, Kodály Zoltán első budapesti iskolájának növendéke voltam, személyesen is ismertem Kodályt, gyakran látogatott el a Lórántffy Zsuzsanna utcai énekzene tagozatos általános iskolánkba, figyelemmel kísérve az ott folyó munkát. Orvostörténeti munkáim eredményei közül Pető András élettörténetéről szóló kutatásaim első kiadása az 1999-es Frankfurteri Könyvvásáron jelent meg³ E két ember, e két hungaricum megalkotója ihletett arra, hogy olyan kérdésekre keressem a választ van-e közös vonásuk, ha van, az miben nyilvánul meg, mi lehet a híd kettőjük munkássága között, miben nyilvánult meg a módszerük és a hozzá vezető út, s annak filozófiája, s az mennyiben hasonlít vagy különbözik egymástól.

A vizsgálat célja az összehasonlítás, két olyan szakterületnek, ahol az egyik az élet valósága, az test valamilyen deficitje, a medicina tárgykörébe tartozik, a másik a zene, mely az emberi elmében, elvont „*kreálmányként*” különböző formáiban jön létre, s hat az egész emberre. E kreálmány élvezete a zenehallgatás-értés-reprodukció, amely komplex hatással van az emberi szervezetre, a pszichénkre, gondolkodásunkra, viselkedésünkre, rezgésében a biológiai folyamatinkra (szívműködés, vérnyomás, bőringer, izommozgás, stresszoldás, stb.). E két különböző tudományág használatába állított elméletek, módszerek és célcsoportjainak esetleges közös vonásai, a módszerük elfogadásának útja érdekes lehetőséget nyújt a két ikonikus tudós, pedagógus munkájának rövid bemutatására. Mindkét módszer magyar és világhírű, egyedi, különleges, hatékony értékálló eredményekkel, igazi hungaricum.

Ha nem is plutharkhoszi párhuzamos életrajzot festünk fel, de a találkozási pontokat, azok eredetét és mikéntjét vizsgáljuk.

Kodály Zoltán (1882–1967) zeneszerző, zenetudós, zeneoktató, népzenekutató. Kodály életművével a zenetörténet részletesen foglalkozik,

³ FORRAI 1999

mint kiemelkedő unikális reformer, aki a mindennapi életbe visszahozta, mindenki számára elérhetővé tette az éneket, a zenét és a ritmust oktató fejlesztő módszerével. Zenészként, pedagógusként, közösségi emberként kimagasló és elismert teljesítményt nyújtott, háromszoros Kossuth díjas, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke (1946–1949), 1957-ben államelnök jelölt, de visszautasította e feladatot. A magyar zenei élet meghatározó alakja.

Kodály pedagógiai elképzelésének alapja egyik sokszor idézett arspoetikája: *„Legyen a zene mindenkié, vagy Lehet élni zene nélkül is. A sivatagon át is vezet út. De mi (...) azt akarjuk, hogy az ember ne úgy járja végig élete útját, mintha sivatagon menne át, hanem virágos réteken.”* Zeneszerető és értő gyereket kívánt nevelni, személyiségformáló, tudásfejlesztő, kreativitást szolgáló módszerével. Tehát mindenkit meg lehet és meg kell tanítani a zene szeretetére.

Pető András (1893–1967) orvos, pszichiáter, szépíró, korának egyik kimagaslóan művelt fője többféle tudományban is, az orvostudomány több ágában is kiváló jártassággal rendelkezett, átlépve az orvostudomány által szabott szakmaterületek határait. Európai műveltségű, konstruktív, kreatív, összegző elme, főorvos, igazgató. A mozgásos betegségek komplex fejlesztésével már 1922-ben, a semmeringi gyógyintézetben kezdett el foglalkozni, sok klinikai tapasztalat után 1945-ben az újonnan megalakuló Gyógypedagógiai Nevelőintézet Mozgásterápiás osztályát az un. Pestalozzi ambulanciát vezette⁴. 1960-ban önálló Országos Mozgásterápiás Intézetet alapít. Később ennek több elnevezése lett (MPANNI), ma a Semmelweis Egyetem Pető András kara.

A Pető módszer célja mozgásukban akadályozott paciensek rehabilitálása, sokoldalú komplex személyiségfejlesztéssel. Vagyis az agyban koordinált mozgást irányító károsodott terület, funkciókiesés helyett mozgósítson más területeket a plasztikus agyban, melynek segítségével nagyfokú képesség- és készségfejlesztéssel önellátókká, a társadalomba integrált személyiséggé válhatnak.

Mindketten személyiségformálóak. Korosztályuk a fiatalok, a gyerekek, s módszerük alkalmazása kezdetén a korai fejlesztés szakkifejezést még nem alkották, de tudták nagyon fiatalon kell kezdeni az oktatást.

⁴ HÁRI1997

Történeti, társadalmi háttér

Keressük azokat a művelődéstörténeti közös forrásokat és különbségeket, amelyek hatással lehettek szemléletük, oktatási módszerük kialakításában. Nem véletlen, hogy közel egy időben dolgozták ki módszerüket, hiszen kortársak voltak, látszólag egymástól függetlenül, de mégis szorosan kapcsolódnak a századfordulón kialakuló új tudományos, művészeti, pedagógiai reformok hatására. Művelődéstörténeti szempontból a korszak közös, az indíttatás, tanulmányaik, baráti kör, szellemi hatások alapján körbejárjuk e két különleges tudós, szakmájuk egyedi művészeinek iskolateremtő módszerének forrásait, alakulását.

Mindketten zárkóztak voltak, különbözőképpen. Kodály hűvös fensőbbiséggel, Pető pszichiáter-szerű hallgatásával, de cholерikus alkatával. Mind ezek ellenére fiatal korukban nagy társasági életet éltek. Kodály korán megnősült, Pető ugyan megnősült (szívességből névházasságot kötött), de aggregény életet élt. Kodály bevállalta a legmagasabb társadalmi szerepet is a Magyar Tudományos Akadémia elnöke volt, Pető pedig intézményvezető lett. Mindketten vezetői alkatok, hatalmas rálátással szakmájukra, elkötelezettek az új módszerük bevezetésére, képesek sok ember összehangolt irányítására, ugyanakkor alkotóművészi attitűddel, amely néha pont ellentétes a vezetői akarattal. Mindketten teljesen autonóm személyiségek, különcök a maguk családjában és társaságában, munkatársai között. Társadalmi státuszuk ellenére magányosak, mint az alkotó művészek, de talán azon is túl.

Kortársak voltak, bár Kodály kilenc évvel idősebb, de azonos évben halnak meg. Kisvárosi születésűek Kodály Kecskeméten, Pető Szombathelyen, de Budapesten éltek végül halálukig.

Az a közeg, amelyben fiatalságuk telt, a századforduló Közép-Európa hangulata és szellemi élete egy modern világ születésének pillanatait élte. A nagypolitikai változások előszele, a polgárság felemelkedése, a szellemi élet pezsgése, a kultúra sokszínűsége jellemezte e korszakot. A tudomány is óráslépésekben fejlődik, a századfordulón már elkezdődik a Nobel-díjak átadása, ezzel nemzetközi mérhető versengés indul a kutatások eredményességéért. A régi rendszer recseg-ropog, különböző szakmai, művészeti, politikai társaságok alakulnak, nyüzsgő, tette kész, alkotó fiatalok csoportosulásai gombamód szaporodnak, mint pl. filozófia, orvostudomány, irodalmi élet területén, új zenei irányzatok, az orvosi felfedezések alapjaiban változtatják meg a művészeti irányokat, a medicinális szemléletet, az egész életmód megreformálódik,- újra fogalmazódik. Művészeti körök, társaságok

szekták alakulnak, átértékelődnek az addigi elméletek, a zsidó- és keresztény középosztály fiataljai új világot akarnak, új látásmóddal, új eszmékkel, új módszerekkel.

Diákévek, közvetlen hatások

Szakmájukat tekintve egyiküknél sem volt egyértelmű a konkrét szakma választása. Mindketten irodalmi érdeklődésűek, Kodály Budapesten a Magyar Királyi Tudományegyetem magyar- német szakra jelentkezik, egyidőben az Országos Magyar Királyi Zeneakadémiára zeneszerző szakra. Pető középiskolai diákévei mellett a Pester Lloydnál újságíró, s tehetsége révén a szerkesztőség Bécsbe küldi az *Universität Wien* egyetemre irodalmat tanulni, de Pető az orvosi fakultásra iratkozik be, a pszichiátria vonzza.

Egyetemi éveik alatt mindketten kitűnő lakótársat kapnak. Kodály Eötvös Kollégista, Balázs Bélával (1884–1949) egy szobába kerül, szoros barátságot kötnek, amelyet Balázs Béla szerint később Kodály felesége Emma asszony lazít meg kettejük között.⁵

Hogy mennyire tettere készek a változtatásra ezek a fiatal emberek, olvashatjuk Balázs Béla naplójában a kettejük kapcsolatában felmerült kérdéseket írja le a magyar kultúra fejlődéséről, a fiatalság aktív, vezető szellemiségéről, s azt is, ahogy Kodályt kívánja meggyőzni a következő módon:

„1906 aug. 22. Nagyszombatban vagyok Zoltánnál. Beszéltem neki az én titkos, legszentebb álmaimról, melyeket még szóvá nem tettem sem beszédben sem írásban. — A nagy magyar kultúráról, melyet meg kell csinálnunk. Amely beugorjon az európai fejlődésbe, ...— Beszéltem neki szövetségről, melyet meg kellene csinálni mind azok között a fiatalságban, akik nagyra termettek és nagyra vállalkoztak, akik nem lenni akarnak valamik, hanem csinálni akarnak valamit, akik az ő nagy céljukra, akár matematika, jog, muzsika, építészet, poézis akármi — az életüket tették fel. És minden egyéb értéket, ha kell, feladnak érte. Akik természetesen szívük mélyéből gyűlölik ezt a fölületes, léha klikket, mely tudományunk, művészetünk nyakán ül. — Mint egy titkos társaság

⁵ Most is meg vagyok róla győződve, hogy Emma, a felesége választott szét bennünket. Waidberg óta pedig látom, hogy tudatosan. Emma féltékeny rám. Nem a személyemre, hanem arra az életszélre, életszagra, a lehetőségek és gazdagságok tengerére, amit Zoltán közelébe hozok. Félti tőlem. GÁL 1974. 11.66-72.

szövetkezve — nem hogy egyik a másik munkájába avatkozzék, hanem hogy mindegyik a maga külön céljáért küzdve, se jobbra se balra ne nézve érezze, hogy egy csatasorban halad és a maga feladatán, azon kívül, még egy cél is, mely közös, melyben találkozónánk. A nagy magyar kultúra. Egy vállvetett új „Sturm és Drang”, egy szellemi forradalom, mely kipusztítsa ezt a szemetet újságíróművészetet és csepürágó tudományt és friss új, nagy művészetet, nagy tudományt, új nagy kultúrát építsen a helyébe, amivel beléphessen az európai fejlődésbe és ne tartozzék többé az obszkurus Balkánhoz, mely boráról, lováról és jogászaik számáról nevezetes csak. A szövetségről, a szellemi forradalomról és új kultúráról beszéltem neki.⁶

1905-ben Kodály megismerkedik és barátságba kerül Bartók Bélával. Közös alkotói együttműködésük eredménye Balázs Béla elkészíti a librettóját a Kékszakállú herceg vára, a Fából faragott királyfi című balettnak Bartók számára, a Czinka Pannáét Kodálynak.

Pető Jacob Levy Morenoval (1889–1974) lesz lakótárs, szellemi társakká válnak életük végéig. Közös diákéveik alatt a bécsi csellengő és koldus gyerekekkel foglalkoztak, s beszélgetve-játszva megszólaltatták az otthontalan gyerekeket saját sorsukról kérdezve, színészi játékos formával egybekötve, amely később alapjául szolgál Moreno által megalapított spontaneitás-színháznak (Stegreiftheater). Ez volt a pszichodráma, mint vizsgáló, feltáró módszer elindulása,⁷ mely a kreativitásra, akcióelvre, cselekvésközpontú csoportterápiára épít.⁸ Moreno Amerikába érkezve egész életét a pszichodráma elméleti kidolgozására és gyakorlati megvalósítására tette fel.

Kodály és Pető mindketten komolyan foglalkoznak filozófiával, ez az a kor, amelyben nem lehet egy értelmiségi fiatalembernek az új filozófia eszmék ismerete nélkül egzisztálni. Mindkettőjük a megválasztott szakmai tanulmányai mellett filozófiában is elmélyedtek. Széles horizontú, művelt europear, világot látott, irodalmi vénával rendelkező fiatal emberek, akik később inkább a negyvenes éveikhez közelebb álltak, amikor rátaláltak a későbbi pedagógiai módszerre, amelynek szinte megszállottjai lettek.

⁶ IBID

⁷ MORENO JL. 1923

⁸ PINTÉR 2003; 10: 1–12.

Pető és Moreno asztaltársaságába tartozik Martin Buber (1878–1965), akinek dialógfilozófiája⁹ nagy hatást gyakorol nemcsak közvetlen barátaira, de szakmailag a közép-európai értelmiségre,¹⁰ Magyarországon Lukács, Lesznai, Sinkó, stb. többek között Balázs Bélára is lelkes ismerői, olykor követői lesznek¹¹

Kodály és Pető rendszerük szemlélete holisztikus elgondolás alapján a makro- és a mikrokozmosz összekapcsolásán alapszik, az egyén és a társadalom közötti szocializációs kapcsolatára, agyközpontok serkentő és új kapcsolatokat építő, szintetizáló folyamatára épül. Kodálynál a karéneklés a szocializációs folyamat eszköze, Petőnél az együttes oktatás, a csoportfoglalkozás.

Míg Kodály őrzi a galántai éveitől származó hagyományait, addig Pető zsidó hagyományai ellenére világpolgár lesz nagyon fiatalon. Mindketten remek társaságba kerülnek, az elit értelmiség társaságába, köszönhetően saját kvalitásaiknak, a tanulmányaiknak, kiterjedt érdeklődésüknek megfelelően. Fiatalon látnak világot, sajátítanak el több nyelvet, kötnek széles, nemzetközi kapcsolatokat.

A kornak megfelelően művészi és tudományos szalonok segítették a speciális információk megosztását, találkozóhelyként segítette a különböző emberek, új művek, elméletek, áramlatok bemutatását, performanszok, kulturális viták, friss információk un. „szalon-pontjai” voltak a társasági élet kellemes szabályai szerint. Gruber Henrikné Schlesinger Emma asszony, aki tehetségesen zenész volt zongorázott, zeneszerzéssel is foglalkozott, modern szemléletű háziasszonya volt Pest egyik legmenőbb zenei szalonjának¹² az Andrássy út 41. sz. lakásukban, ahova Bartók is járt 1901-től. Néhány évvel később Kodály is ellátogat a szalonba új tanítványához Emma asszonyhoz, akit Herzfeld Viktor (a Zeneakadémia zeneelmélet-esztétika és zenetörténet tanára) ajánlott be Kodálynak, miután Bartók lemondta tanítványa oktatását külföldi elfoglaltsága miatt.

Pető bécsi tartózkodása alatt az európai fiatal értelmiségi és polgárok megszokott, szűkös bérelt lakásuk meghosszabbított, un. kihelyezett szalonjába, a találkahelyeken, a különböző kávéházakban találkoztak,

⁹ BUBER 1997

¹⁰ GARTNER, *Szombat* 2004-02-01.

¹¹ FEHÉRVÁRY 2004

¹² MÓSER 1988

esténként a világot váltják meg. Pető, amikor hazatért közvetlenül a háború kitörése után Budapestre dr. Kun Miklós pszichiáter un. vasárnapi szalonjába járt, később kapcsolatba került Radnóti nagy társaságával írókkal, költőkkel, részben kávéházakban, részben lakásokon működő szalonokba.

A mozgás és a ritmus, mint pedagógiai eszköz

A 19. század végén az új, kialakult mozgáselméletek megváltoztatják a művészet szinte minden területét különösen a színházi, filmes, előadói szakmákat éppúgy, mint a pedagógiát és a gyógyítást.

Újra egybekötik – ahogy az ókori görög kultúrában – a hang, hangzás, érzelem és az affektív érzetek mozgásos efferens válaszait. pl. Eisenstein, vagy Sztanyiszlavszkij mozgással, jógával meg tudja szüntetni a színész fizikai feszültségét azáltal, hogy a koncentráció képességet növeli a mozgás, mely oldja a feszültséget a színészeinél játék közben: *Az, ami leginkább lenyűgöz az érzések ritmusa, az érzelmi memória fejlődése és a kreatív folyamat pszichofiziológiája.*¹³

A neuropszichológia első felfedezései az idegrendszer felépítése, reflexek, idegsejtek kapcsolódásai, válaszreakciók természettudományos felfedezései mind egy meglévő jelenség felismerésének „forradalmi” felfedező időszakát jelenti. Érthetővé lesznek azok az összefüggések, amelyek eddig külön-külön egymástól függetlenül álltak. Ebbe éppúgy beletartozik az egészséges életmód, a filozófia, a művészet, a mozgás, a dinamika, a mentalitás, az erkölcsök, vallási nézetek változása, mint a konkrét tudományos kísérletek, gyógy módok, vagy a zeneszerzés új formái, vagy a pedagógia új eszköztára.

A mozgás és a ritmus már nem mechanikus és független, hanem tudatos dinamikus közös részét jelenti a mikro- és makrokozmosznak, a belső és külső életstílus és harmonikus egyensúly megteremtését jelenti.

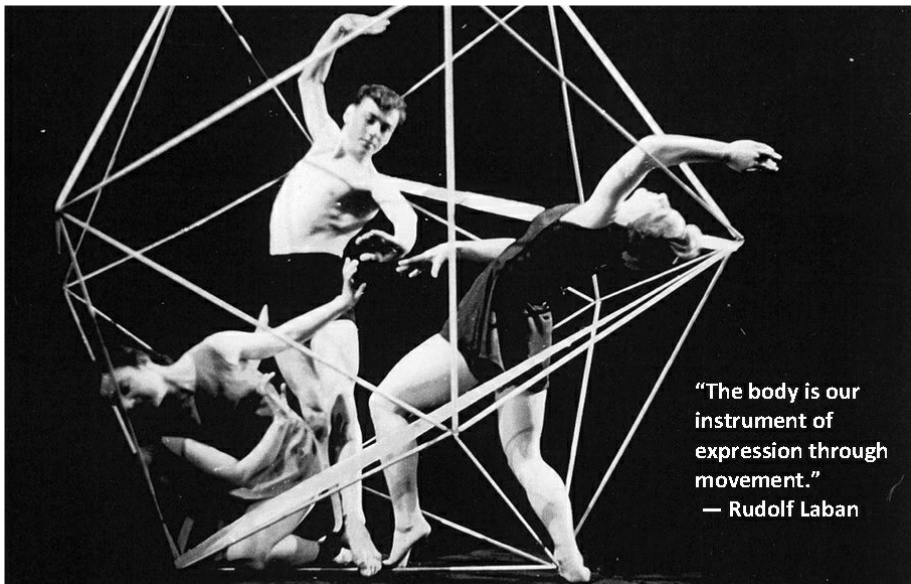
A mozgás mibenlétével, fiziológiai, mechanikai, tudományos, művészi, gyógyító és nevelő hatásával, leírásával, jelölésével a századfordulón sokan foglalkoztak.

Mihail Csekhov (1891–1955) például – Sztanyiszlavszkij a világhírű iskolateremtő némafilm rendező, színészpédagógus, a pszichológiai realizmus színpadi képviselője, teoretikus, méltán ismert színész tanítványa – a beszéd

¹³ WHYMAN 2008

és a mozgás addig különálló létét felhasználta együttes hatásként színészi és némafilmes szerepei alakításánál alkalmazta, amelyről így nyilatkozik: „*Ha a beszéd formálhatóvá tesz, akkor a zene is azt teszi*”¹⁴ vagyis a beszéd és a zene egyforma kifejezési mód, színpadi eszköz.

Rudolf Lábán¹⁵ Monte Veritá művészkolóniában dolgozta ki 1912-ben a *koreutikát* koreográfiai térharmóniát és elméletét, a mozdulatok analizését és szintézisét, a táncot, mint az emberi nyelv egyikét, mely nem csak térben és időben fejezi ki a ritmusát, hanem érzelmeket kiváltó, hangulatot befolyásoló mozdulatot, amely nem független az anatómiai és élettani funkcióktól. A tánc – szerinte – *élő építészet*. Megalkotta a mozdulatokban a test középpontjából a csúcspokba mutató diametrális irányt, mely a többi (dimenzionális és diametriás) térbeli iránnyal együtt alkotják meg a harmóniát, a lendületskálát, térskálát, a mozdulatok koherens, dinamikus rendszerét (Effort dinamikai rendszerét)¹⁶ keresve az aranymetszés harmóniáját.

I. ábra Rudolf Lábán „Effort-effect”

¹⁴ IBID 69.

¹⁵ FÜGEDI 2015

¹⁶ FÜGEDI 2013

2. ábra Rudolf Lánán koreográfiája

Az *euritmia* új fogalom és forma, a mozgásművészetnek egy új típusa, amely a századfordulón megjelenik, mind filozófiai, mind gyakorlati szinten. Rudolf Steiner álmolja meg és kezdi alkalmazni iskolateremtő tanításában. Steiner elmélete attól vált népszerűvé többek között, hogy nemcsak tudományos háttérrel adott a mozgásnak, hanem egy filozófiai rendszerbe helyezte. Természetesen nem egyedül az övé az érdem, hiszen ő is már meglévő forrásokra, eszmékre, emberi tapasztalatokra, művészekre, s azok nézeteire és gyakorlatára alapozta rendszerét. A mozgás az élet alapja, a mozgások ritmikus formában jelennek meg. A mozgás és a zene együttes hatásának alapos vizsgálata jelenti a lényegét az euritmikának, amely nem megtervezett, megszerkesztett mozdulatokat jelent, hanem a test mozgástörvényeit követi a zene hallatára. Mozcásnyelv, új elnevezésű, de ősidők óta létező egyfajta természetes- tehát nem tudatos, akaratlagos mozgási cselekedetet jelent, hanem az érzelmek ősi kifejezését, ez a mozgásban látható testbeszéd. Művészetben, pedagógiában gyógyításban kezdik tudatosan alkalmazni a steineri megfogalmazást követve.

A 20. századi euritmia kialakulása, majd különböző felfogása egybeesik Kodály és Pető ifjú koruknak időszakával, nagy hatással volt rájuk ez a mozgásművészeti irány és maga az euritmia mögöttes antropozófia filozófiája. Az euritmia arra törekszik, hogy egy-egy mozdulatban test, lélek, szellem

egyaránt részt vegyen, s átélje az individuum és a környező világ egységét, harmóniáját. Alapja az akarat, érzés és gondolat egysége, mely lehetőséget adott arra, hogy mindkettőjük módszerében fontos elemként használják. Két módszer, két elemhasználat, mindkét módszerben megjelenő ritmus, mely keresztülhangzik a tanítványok egyéni érzelmi és intellektuális lényén.

E holisztikus emberformálásban a pedagógiában Kodály a zeneoktatásban eszközként a közös dalt használja, addig Pető gyógyításában a közös szavakat, mondókát használ — melyet ritmikus intendálásnak nevezí („*bal kezemet felemelem egy, kettő, három, négy.*”) — melyek az agyműködést komplexebb dinamikus, asszociációs, akusztikus, észlelési tényezők felismerési, percepcióis, komplex stb. funkciókra készíti.

A szó és a zene törvényeivel dolgoznak, pszichomotorikus kondicionálás és koordináció alapképességeket fejlesztve, a mozgás (ritmus) tudását felhasználva, pszichikus funkciók és folyamatok megerősítésében.

Különösen fontos módszerük szocializációs hatása, mely az egyéni készségek mellett a közösségi kötődést növelve fejlesztik növendékeikben s egyben megalapozzák a koncentrációs, az összerendezettség-, és a figyelési képességüket. A korszak kiemelkedő euritmiával foglalkozó egyénisége Dalcroze és Steiner elgondolása különböző, két irányzatot jelent.¹⁷ A két euritmiai elgondolás különböző, nincsenek kapcsolatban egymással, paralel léteztek, ismerték egymást, Dalcroze meglátogatta Steinert, de szigorúan szeparálódtak nézeteikben.

Dalcroze euritmiája a résztvevőket arra irányítja, hogy mozgásuk révén felfedezzék a testben a zenét. Olyan képességeket tanít, amelyek hosszú távú alkalmazásokat kínálnak a zene, tánc és kognitív funkciók területén. Nem teljesítmény alapú. Dalcroze euritmiája plasztikus, a harmónia érzése egyensúlya a mozgásnak és a motoros habitus szabályozásának. Dalcroze célja, hogy a zene segítségével összhangba hozza az egyén értelmi és testi képességeit.

Az euritmia kifejező, művészeti formáját Steiner fejlesztett ki. Noha pedagógiai felhasználással rendelkezik, elsősorban előadóművészetnek tekinthető. Mozgással testesíti meg a zenét, amely szinte egy előadásból vezet, a mozgásban látható beszéd és dal, az un. „kozmosz igazságot” fejezi ki.

¹⁷ AUTANT-MATHIEU 2017

Kodály és Pető mindketten alaposan ismerik mindkét képviselőjét az euritmiának, a steineri filozófiát és alkalmazzák a Dalcroze módszert.

Kodály és Pető módszerében alapvető a mozgás ritmusának alkalmazása, de különböző módon és hangsúllyal. Míg Kodály módszerében pl. a ritmikus járás (akár egyhelyben is) a dal, az ének segítője, a metronómot helyettesíti, addig Pető módszerében a mondókák, beszéd ritmusa lesz a járás segítője.

Hungarikum

Mindketten választottan és határozottan maradtak Magyarországon a 20. század folyamatos, súlyos politikai változásai ellenére, pedig tárt karokkal várhatták bárhol a világban őket. Kodály ír Riedel Frigyes (1856-1921) magyar irodalom professzoráról, — aki a kortársirodalom híres íróit, költőit tanította (Juhász Gyulát, Kosztolányit, Babitsot, Kuncz Aladárt, stb.) — útmutatásáról: *„arra buzdított: maradjak itthon, ne menjek külföldre. Mosolyogtam magamban, annyira feleslegesnek éreztem, annyira nem gondoltam rá, hogy valaha külföldre szakadjak (bár egy-két nyugati nyelven már akkor is tudtam), hisz egész életre szóló tervem ide kötött...”*¹⁸

Adyval szoros kapcsolatban volt Kodály, bár személyes kapcsolatukról nincs pontos adat. Kodály egész életét áthatja Ady sorsproblematikája¹⁹ művészete, látásmódja, Ady művészetével, költészetével a régi magyar nyelv kifejezéseivel, öltöztette fel szerzeményeit, zeneműveit. Ady szimbolizmusát, jellegzetes kifejezéseit, nyelvújítását Kodály a sajátosan kodályi népi zenei nyelvbe öltöztette, jellegzetes ritmusában.²⁰ Hogy is tehetne volna meg mindezt külföldön!

Pető választásáról, itthon maradásáról dr. Palotás Gábor közeli munkatársa így emlékezett: *„Stollár utcai lakásában éjszakákat beszélünk át az irodalomról. Ha új fiú jött a társaságba, az biztos elámult Pető műveltségétől. Feje tele volt versekkel és irodalommal. Számtalanszor adódott a téma, hogy miért pont a mozgásterápia lett választott területe. Válasza mindig az volt, hogy az élet ezt róttá rá, és ha nem ezt választja, akkor sokkal rosszabbat róhat ki rá. Ezért nem ment külföldre. Győzködtük: Ha senki mást nem engednének ki külföldre*

¹⁸ KODÁLY 1964. 5–6.

¹⁹ DEMÉNY 1978.1.47–50, GÖMÖRY 1970. 13. 3 247–254, POMOGÁTS 2008.40. 11. 60–65, DALOS 2017. 701–711.

²⁰ VARGYAS 1981

csak egy valakit, akkor az Pető lenne. Miért nem megy, utazik? Azt válaszolta: „A múltkor Gödöllőn voltam, és úgy szóltak rám, miért nem indulok már, hiszen lekésem az utolsó vonatot. Én már Prágából se tudnék visszajönni.”²¹

Jelen írásunkban Kodály és Pető különleges pedagógiai módszerének ritmus alapú megközelítését kívántuk bemutatni.

Irodalom

AUTANT-MATHIEU, M-Ch, MEERZON Y.(2017): The Routledge Companion to Michael Chekhov. Routledge. London New York. 271–274. ISBN-10: 1138224812

BUBER M (1923): Ich und Du 13. Auflage, Verlag Lambert Schneider, Gerlingen 1997.

Budapesti Czim- és Lakjegyzék, 1894 (8. évfolyam) 4. rész. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél bejegyzett cégek I. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél bejegyzett cégek 5. 277.

DALOS A (2017): Találkozás egy fiatalemberrel. Kodály Zoltán „Páva-Variációi”-ról.Holmi; 701–711.

https://www.epa.hu/01000/01050/00042/pdf/holmi_2007_06_701-711.pdf

DEMÉNY J: Ady költészetének hatása Bartók és Kodály életművében. Tiszataj 1978.1.47-50. http://tizataj.bibl.u-szeged.hu/9878/1/tizataj_1978_001_047-050.pdf,

FORRAI J (2019): Memoirs of the Beginnings of Conductive Pedagogy and András Pető. (2. ed.)

FÜGEDI J (2015): Lábán Rudolf- az európai színpadi táncnyelv megújítója. MMM.Műhely.

http://real.mtak.hu/80762/1/Fugedi_Janos_Laban%20Rudolf%20%20E%80%93%20az%20eurapai%20szinpadi%20tancnyelv%20megujitoja.pdf

FÜGEDI, J: (2013) A LÁBÁN-KINETOGRÁFIA A SZENTPÁL-ISKOLÁBAN, In: Mozdulat – a magyar mozdulatművészet a korabeli társadalom és művészet tükrében. Gondolat, Budapest, Hungary, pp. 142–163. ISBN 978-963-693-501-6

²¹ FORRAI 2019.61.

GÁL I (1974): Kodály és Balázs Béla barátsága. A fiatal Kodály Balázs Béla naplójában. Tiszatáj, 11.66–72.

GARTNER E. (2004): Martin Buber és a közép-európai zsidó értelmiség a századfordulón. Szombat 2004-02-01.

<https://www.szombat.org/archivum/osok-keresese-martin-buber-es-a-kozep-europai-zsido-ertelmiseg-a-szazadfordulon-1352774064>

GÖMÖRY J (1970): Ady Endre és Kodály Zoltán (tanulmány) Jelenkor, 1970. január-június (13. évfolyam, 3. szám 247–254; 1970-03-01)

HÁRI M.(1997): History of conductive pedagogy. [A konduktív pedagógia története.] Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelőintézete, Budapest,

KAMPIS Gy, et al: (2012): Előadások a természetfilozófia történetéből. ELTE TTK Tudománytörténet és Tudományfilozófia Tanszék, <https://docplayer.hu/30618042-Eloadasok-a-termeszetfilozofia-tortenetebol.html>

KODÁLY Zoltán (1964): Visszatekintés. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok. (közr: BÓNIS FERENC) I. Zeneműkiadó Vállalat, 5–6.

MORENO J.L.(1923): Das Stegreiftheater, [The theater of spontaneity] Kiepenheuer Verlag, Berlin–Potsdam

MÓSER Z. (1988): Tulipán és kereszt – Írások Kodály Zoltánról. Moderato cantabile Eötvös füzetek. Eötvös József Kollégium Budapest, 38.

NOBIS, C. C. et al.(2019): The circadian clock of CD8 T cells modulates their early response to vaccination and the rhythmicity of related signaling pathways. PNAS October 1, 116 (40) 20077–20086; first published September 16, 2019 <https://doi.org/10.1073/pnas.1905080116>

PINTÉR G.(2003): András Pető and Jacob Levi Moreno. Conductive Education Occasional Papers 10: 1–12.

POMOGÁTS B.(2008): Kodály Zoltán és Ady Endre. Forrás40. évf. 11. sz. (2008. november) 60–65.:

VARGYAS L.(1981): Ritmus és metrum. In: A magyarság népzeneje. Bartók Béla és Kodály Zoltán emlékének. <https://mek.oszk.hu/02000/02074/html/5.html>

WHYMAN, Rose (2008): The Stanislavski system of acting; legacy and influence in modern performance, Cambridge University Press, 247–253.

Rhythm is a common component of the Kodály and Pető method

Rhythm is the basis of life because it is present in our cells, in all our biological and psychological functions. In this lecture, I chose two different educational and curative areas to show their common denominator and rhythm. One is teaching the children with the Kodály method, the other being treating the children with movement using the Pető method. Both methods are Hungarian and world-famous, with great results. It is no coincidence that it was developed at the same time, seemingly independent of each other but still closely related to the new scientific, artistic and pedagogical reforms emerging at the turn of the century. Rhythm and movement elements have become the basis for sport, art and life-rearing programs. The combined pedagogical effect of singing and rhythm Kodály recognized and developed, knew these methods, and agreed that motion helped to rhythm. According to the Pető method, the unique techniques of CE principles include rhythmic intention, series of tasks and a structured program. The role of the conductor or head of department; (teaching strategies) for children. The importance of setting a group and the effect on motivation and the development of individual self-efficacy for each child. Of course, the approaches of the two different target groups are different, but the basic tool of the pedagogical method is the same rhythm.

Keywords: rhythm, education, Kodály method, Pető conductive pedagogy